

Cetatea dacică de la Teliu (jud. Brașov)

de Conf. univ. dr. George V Grigore

Munții noștri au fost fortificați de strămoșii daci, devenind cu toții cetăți inexpugnabile ce au creat probleme cuceritorilor. Astfel, mergând de la Brașov la Întorsura Buzăului, după ce treci de Prejmer, localitate cunoscută pentru biserica fortificată săsească, ajungi la Teliu, comună ce se întinde de-a lungul râului cu același nume. Nu departe de Primărie, pe partea stângă, apar urmele unei foste cariere de piatră ce a mușcat din două culmi vecine despărțite de valea pârâului Cetății. Pe culmea din dreapta pârâului, orientată S-N, se află urmele unei cetăți dacice. Schița acestei cetăți dacice se află la Muzeul de Istorie Brașov. Partea dinspre sud a fortificației are o lungime de 80-90m și o lățime maximă de 45m. Un val de pământ și un șanț o desparte de a doua zonă lungă de 75m și cu o lățime maximă de 40m. Zona dinspre nord are o lungime de 35m și cu o lățime maximă de 20m. Încă din secolul XIX-lea se pomenea de urmele unei cetăți de pământ și pe dealul din stânga pârâului, dar se pare că la suprafață nu mai există urme de identificare. A fost situată pe pîntenul de deal care a dispărut în urma exploatării pietrei din zonă.

Luând-o din aproape în aproape, săpăturile arheologice efectuate în toamna anului 1961 au scos la iveală existența acestei cetăți dacice de apărare și refugiu a populației din jur. La locul numit din bătrâni „Cetate”, pe o înălțime stâncoasă, s-a ridicat în sec. I î.Hr. o cetate dacică construită din lemn și chirpici. Cetatea nu a fost înconjurată complet cu lucrări de fortificații deoarece pantele abrupte dinspre est, vest și sud formau o stavilă greu de trecut. Fortificația a înglobat o serie de construcții cu caracter militar defensiv, valuri de pământ, șanțuri, platforme, trepte de piatră pentru acces, etc..Pe culmea

dealului înalt de 892m,numit astăzi „Muceha Vânătorului” se află cetatea propriu-zisă. De acolo se poate observa la mare depărtare Țara Bârsei,cât și înspre Întorsura Buzăului, drum ce face legătura cu Muntenia prin Pasul Buzăuluiși Tabla Buții.

Localitatea Teliu a mai fost cunoscută și cu numele de *Cruceburg* (Cetatea Crucii). Fortificațiile descoperite sunt amplasate în estul localității, la confluența dintre pâraiele Cetății și al Nyen-ului. Primul pârau despărțea două culmi pe care se vedeau două fortificații. Cea mai mare se situa la est, cu dispunere axială nord-vest – sud-est. În nord și nord-est a fost apărată de două șanțuri și un val. A avut două incinte, despărțite de un șanț. Incinta de nord (de pământ?) avea Ø de 25-35 m. În sud a existat o incintă semiovală, cu perimetrul de 60 m, protejată de un zid de piatră, cu mortar. În partea de nord se mai scrie despre existența unui turn. Aceasta a fost socotită și ca o cetate dacică. Pe acealaltă parte, vestică, a pâraului, se aflau alte două incinte mai mici, aproximativ cu aceeași planimetrie. Diferite construcții au fost semnalate în sud și nord (turnul?). Zidurile de piatră văzute în sec. al XIX-lea nu au fost confirmate de investigația din timpul celui de-al doilea război mondial. Pe suprafața cetății „mari” se pot vedea urmele unei foarte serioase activități arheologice. Există un grup de secțiuni care taie valurile și șanțurile, dimpreună cu unele suprafețe interioare. Șantierul a căzut în responsabilitatea arheologilor Alexandrian D. Alexandrescu și Ioan I. Pop. El s-ar fi derulat în principal în anul 1963, cu o revenire mică în anul 1974.Materialele publicate sunt atât de subțiri, încât nu se poate decât afirma că pe loc ar fi existat urme de locuire din perioadele culturilor Schneckenberg, Wietenberg, dacică și medievală. Urmele descoperite indică, în afara denivelărilor proprii unor valuri și șanțuri, elemente care pot fi puse pe seama unor palisade din lemn, dar și posibile fundații din piatră seacă, pentru locuințe de suprafață. Autorii au clasat-o cu mare rapiditate în dreptul cetăților dacice, cu toate că, după cum o afirmă: „*Această cetățuie cu greu se poate asemui cu altele situate mai aproape sau departe*”.Pe de

altă parte, în dreptul perioadei de lucru, veche de jumătate de secol, cunoașterea tehnicilor de construcție și a materialelor medievale era întru-totul empirică, încât, chiar dacă s-ar fi găsit ceva mic și puțin, nu ar fi avut relevanță pentru descoperitor. Oricum, materialele medievale există, lucru care dovedește că, chiar dacă ar fi fost construită de către daci, locul a fost populat și de către medievali. În această direcție nu ar fi absolut nici un fel de surpriză, pentru că suprapuneri de cetăți dacice, prin altele medievale sunt numeroase. Nu de mult listasem obiectivele de la Albești, Ardan, Ardeu, Bănița, Bixad, Breaza, Căpâlna, Ciceu-Ciuc, Cladova (?), Coronini, Cucuiș, Cugir, Deva (?), Divici, Ghindari, Hunedoara, Jigodin II, Marca, Merești, Odorhei, Piatra Craivii – Craiva, Piatra Roșie, Racu II (Pogányvár), Râșnov, Săcel (?), Șimleu Silvaniei, Șoimoș. Dacă Alexandrina Alexandrescu și Ioan I. Pop au săpat *Cruceburgul* real, nu ar fi fost în măsură să afle materiale abundente, pentru că, cetatea trebuie să fi fost de lemn și urmele din ea se reduceau la resturile a circa două decenii de existență.

Teliu este satul de reședință al comunei cu același nume din județul Brașov. În documentele vechi comuna apare sub numele de Leelfalua și Lylendorf, apoi sub numele de Nyen. Această denumire este probabil de origine slavă, forma sa inițială derivând de la „Lel” (consoana 'l' s-a schimbat în „n”), Denumirea de Nyen este folosită până în ianuarie 1906. De aici înainte, în limba maghiară s-a folosit denumirea de Kerestvâr. În protocolul botezaților de la Parohia Ortodoxă se găsește numele Tel din anul 1795 până în anul 1830. După aceea se întâlnește denumirea Teliu, în protocolul cununaților. Această denumire provine de la un nobil feudal Tyil, care a stăpânit aici înaintea grofilor Beldy. În decursul timpului comuna a primit numele Thiel, Tel, Teliu. Kreuzburg sau Kerestvar (Cetatea Crucii), este o denumire greșită dată comunei Teliu în mod impropriu de către sașii din Prejmer.

„Punctul forte” al localității îl constituie însă, tunelul săpat, la începutul secolului al XX-lea, în muntele de granit, acesta fiind cel mai lung tunel de cale ferată din țară, cu o lungime de 4369,5 m și fiind prevăzut pentru cale dublă, electrificată. Lucrările au început în anii 1924-1925 ca urmare a dezvoltării comerțului cu masă lemnoasă și materiale de construcții. Proiectul, de o anvergură deosebită pentru acel început de veac, aparține inginerului german Iulius Berger care și-a adus o echipă de meseriași din Italia. Se spune că execuția lucrărilor a început din ambele capete ale versantului ce urma a fi dinamitat pentru a fi străpuns, iar în momentul în care cele două echipe de muncitori s-au întâlnit în adâncul muntelui au constat că diferența practică era cu o palmă mai mică față de proiect, aspect care a stârnit admirația față de ilustrul proiectant care, evident, la momentul respectiv nu beneficia de tehnologia avansată necesară măsurărilor topometrice. Efortul de construcție este azi greu de imaginat. La Teliu mai trăiesc bătrâni cu vârste de 80-90 de ani care, copii fiind la vremea aceea, își amintesc întâmplări tragice, accidente de muncă pe care le pun pe seama blestemului muntelui căruia i-au fost zdrențuite măruntaiele pentru ca omul să se bucure de progres. Se spune că ultimul tribut pe care și l-a luat muntele a fost viața maistrului coordonator al lucrărilor, care, la deschiderea tunelului, a fost electrocutat în momentul aprinderii luminilor de inaugurare. În semn de respect, mormântul său este așezat la loc de cinste în cimitirul din Teliu.

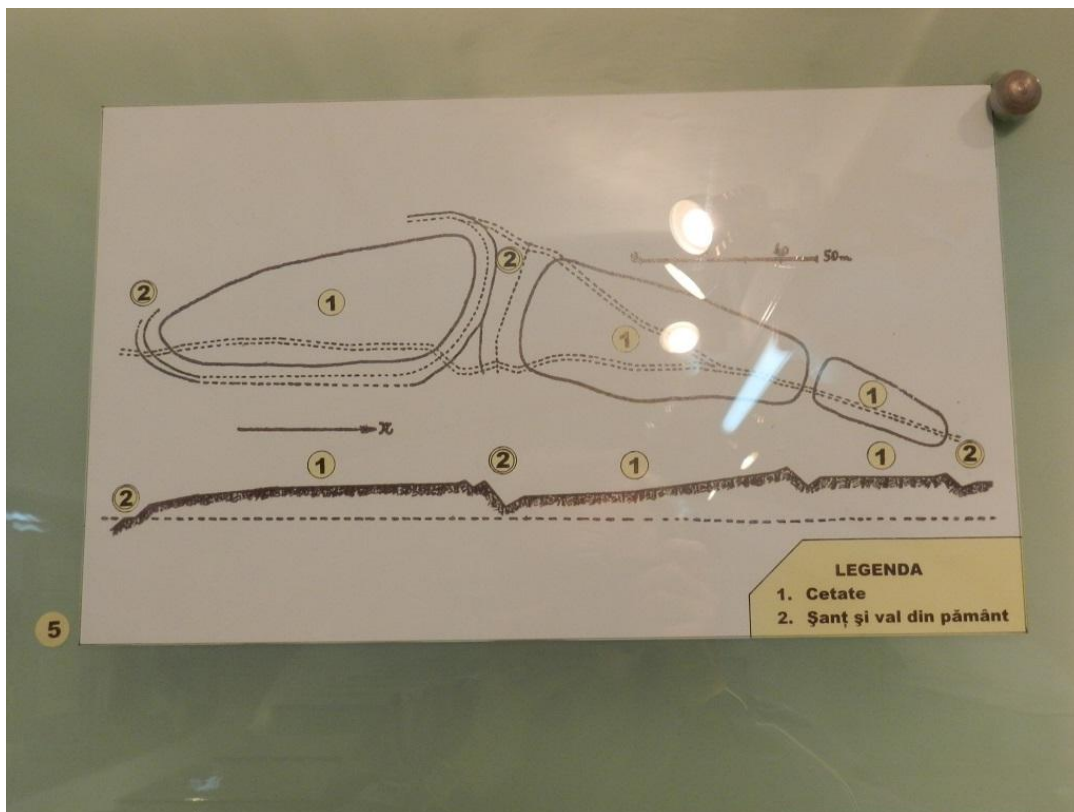
Astăzi doar un tren local de navetiști mai folosește tunelul ce trebuia să facă joncțiunea dintre Transilvania (Brașov) și Țara Românească (Întorsura Buzăului). Acum se lucrează la un pod prăbușit pe acest traseu. Poate o amenajare a unui punct de belvedere în cetatea dacică de aici și un nou proiect feroviar va repune în funcțiune cel mai lung tunel din România și va aduce în atenția turiștilor un colț de rai românesc.

Surse: cetati.medievistica.ro; romanianresorts.ro; uav2020.ro; wikipedia.org; infovamabuzaului.ro; researchgate.net; brasov.insee.ro; tara-barsei.ro; academia.edu; arheovest.com

Bibliografie:

Alexandrina D. Alexandrescu, Ioan I. Pop, *Cetățuia dacică de la Teliu (jud. Brașov)*, în *Cumidava*, 14, 1989, p. 10-40;

Adrian A. Rusu, *Castelarea carpatică. Fortificații și cetăți din Transilvania și teritoriile învecinate: sec. XIII-XIV*"; Editura Mega, Cluj-Napoca, 2005, 653 p. + CD.



Schița cetății dacice de la Teliu - Muzeul de Istorie Brașov



Viaduct spectaculos peste DN10, în Teliu



Tunelul de la Teliu – Cel mai lung tunel feroviar din România (peste 4 km)